

Univerzita Palackého v Olomouci

Fakulta tělesné kultury

LIFESTYLOVÉ AKTIVITY ADOLESCENTŮ V KONTEXTU SOCIO-
EKONOMICKÉHO STATUSU RODINY

Diplomová práce

Autor: Bc. Martin Zaoral, rekreologie

Vedoucí práce: Mgr. Zdeněk Hamřík Ph.D.

Olomouc 2019

Tato diplomová práce vznikla v rámci projektu „Vývoj a validace dotazníku zkoumajícího volnočasové aktivity u populace 11–15letých adolescentů – studie HBSC“ (IGA_FTK_2017_009)

Jméno a příjmení autora: Bc. Martin Zaoral

Název závěrečné písemné práce: Lifestylové aktivity adolescentů v kontextu socio-ekonomického statusu rodiny.

Pracoviště: Katedra rekreologie

Vedoucí: Mgr. Zdeněk Hamřík Ph.D.

Rok obhajoby: 2019

Abstrakt:

Socio-ekonomický status rodiny a jedince může mít velký vliv na trávení volného času u adolescenta. Nejedná se pouze o finanční možnosti rodiny, ale také o vzdělání a celkové fungování rodiny potažmo rodičů a jejich vliv na adolescenta a jeho podpora. Tato diplomová práce zkoumá rozdíly v preferencích lifestylových sportovních aktivit u adolescentů mezi 11 až 15 lety v kontextu socio-ekonomického statusu rodiny. Práce byla realizována v rámci projektu “Vývoj a validace dotazníku zkoumajícího socio-ekonomický status rodiny a také míry účasti na různých lifestylových aktivitách u populace 11-15letých adolescentů - studie HBSC“. Do dotazníkového šetření se zapojilo celkem 7 základních škol Olomouckého kraje, a v nich celkem 856 respondentů z 5., 7. a 9. tříd. Tato studie přinesla několik zjištění. Prvním je, že rozdíl v preferencích lifestylových sportovních aktivit v kontextu socio-ekonomického statusu se nepodařilo prokázat. Dalším výsledkem je zjištění, že u většiny aktivit se zájem o ně s rostoucím věkem nemění, výjimkou je workout a parkour. Výzkum také potvrdil větší zájem chlapců než dívek o lifestylové sportovní aktivity. Výzkum neprokázal významnější vliv velikosti bydliště na lifestylové sportovní aktivity. Z výsledků je patrné, že je třeba zvýšit zájem o lifestylové sportovní aktivity zejména mezi dívkami.

Klíčová slova: socio-ekonomický status, adolescence, lifestylové aktivity, dotazník, volný čas, rodina.

Souhlasím s půjčováním závěrečné písemné práce v rámci knihovních služeb.

Author's first name and surname: Bc. Martin Zaoral

Title of the thesis: Lifestyle activities of adolescents in context socio-economic status of family

Department: Katedra rekreologie

Supervisor: Mgr. Zdeněk Hamřík Ph.D.

The year of presentation: 2019

Abstract:

The socio-economic status of the family and the individual can have a major impact on the spending of leisure time in the adolescent. It is not only about the family's financial capacity, but also about the education and overall functioning of the family and their parents and their influence on and support for the adolescent. This thesis examines the differences in the preferences of lifestyle sports activities in adolescents between 11 and 15 years in the context of the socio-economic status of the family. The work was carried out as part of the project "Development and validation of a questionnaire examining the socio-economic status of the family as well as participation rates in various lifestyle activities in a population of 11-15 year old adolescents - HBSC study". A total of 7 elementary schools in the Olomouc Region were involved in the questionnaire survey, with 856 respondents from the 5th, 7th and 9th classes. This study has made several findings. The first is that the difference in lifestyle sporting preferences in the context of socio-economic status has not been proven. Another result is the finding that for most activities interest in them does not change with age, except for workout and parkour. The research also confirmed greater interest in boys than girls in lifestyle sports activities. The research did not show any significant influence of the size of the residence on lifestyle sports activities. The results show that it is necessary to increase interest in lifestyle sports, especially among girls.

Keywords: socio-economic status, adolescence, lifestyle activities, questionnaire, leisure time, family

Souhlasím s půjčováním závěrečné písemné práce v rámci knihovnických služeb.

Prohlašuji, že jsem závěrečnou písemnou práci zpracoval samostatně s odbornou pomocí Mgr. Zdeňka Hamříka Ph.D., uvedl všechny použité literární a odborné zdroje a řídil se zásadami vědecké etiky.

V Olomouci dne 19.6.2019

.....

Děkuji panu Mgr. Zdeňkovi Hamříkovi Ph.D. za odborné vedení při vypracování diplomové práce, za ochotu a čas, který mi věnoval.

OBSAH

1	ÚVOD	9
2	TEORETICKÁ VÝCHODISKA	11
2.1	Adolescence	11
2.1.1	Vývojové změny adolescenta	11
2.2	Životní styl	14
2.2.1	Volný čas a životní styl	14
2.2.2	Faktory utváření životního stylu	14
2.2.3	Složky životního stylu	15
2.3	Volný čas	15
2.3.1	Definice volného času	15
2.3.2	Vývoj volného času	16
2.3.3	Funkce volného času z hlediska rodiny	17
2.3.4	Organizovaný volný čas	18
2.3.5	Instituce pro volný čas	19
2.3.6	Neorganizovaný volný čas	20
2.4	Socio-ekonomický status	32
2.4.1	Socio-ekonomický status rodiny a kapitál rodiny	32
2.4.2	Socio-ekonomický status rodiny a jeho vliv na dítě	34
3	CÍLE PRÁCE, VÝZKUMNÉ OTÁZKY	35
3.1	Hlavní cíl práce	35
3.2	Dílčí cíle	35
3.3	Výzkumné otázky	35
4	METODIKA	36
4.1	Popis výzkumného souboru	36
4.2	Základní charakteristika výzkumného souboru	36
4.3	Popis výzkumných nástrojů	37
4.4	Zkoumané otázky a proměnné	37
4.5	Popis statistických metod	38
4.6	Hladina statistické významnosti <i>p</i>	38
4.7	Family Affluence Scala – FAS	39
5	VÝSLEDKY	40
5.1	Lifestylové sportovní aktivity v závislosti na pohlaví u adolescentů 5. – 9. tříd	40
5.2	Lifestylové aktivity v závislosti na ročníku u 5. – 9. tříd	41
5.3	Lifestylové sportovní aktivity v závislosti na socio-ekonomickém statusu rodiny	42
5.4	Lifestylové sportovní aktivity v závislosti na velikosti bydliště	43
6	DISKUZE	44
7	ZÁVĚRY	47
8	SOUHRN	48

9 SUMMARY	49
10 REFERENČNÍ SEZNAM.....	50

1 ÚVOD

Aktivně strávený volný čas je u adolescentů velmi důležitým prvkem, který významně ovlivňuje jejich další vývoj a rozvoj v oblastech mentálních, biologických a také sociálních. Volný čas hraje významnou roli v utváření vlastních hodnot a názorů, jak v oblasti nejbližší rodiny, tak i mezi širším okolím a celou společností.

Vágnerová (2012) pojmem adolescence vymezuje období mezi 11 – 20 rokem, v rámci kterého dále dělí adolescenci na ranou (11-15 let) a pozdní (15 – 20 let). Jak praví Macek (2003), období adolescence je také specifické a velmi významné potřebou a snahou jedince, začlenit se do nějaké skupiny vrstevníků. Macek (2003) dále říká, že tyto skupiny často vyznávají osobitý životní styl, který náleží k jednotlivým skupinám. Skupiny se od sebe liší například stylem oblékání, hudby, názorem na společnost a také v neposlední řadě trávením volného času. V této práci se budeme ztotožňovat s popisem adolescence M. Vágnerovou.

Jednou ze základních forem trávení volného času jsou sportovní aktivity, které jedinec vyhledává ke zlepšení svých fyzických dovedností, duševní síly, zdravotního stavu, nebo také jako nástroj pro psychohygienu. Sportovní aktivity se mohou nejrůzněji lišit, v základu je však můžeme dělit na ty organizované a neorganizované. Předmětem této práce jsou lifestylové sportovní aktivity, které můžeme spíše řadit do skupiny neorganizovaných sportovních aktivit. Pod pojmem lifestylové sportovní aktivity si můžeme představit aktivity spojené s určitým životním stylem, kdy jedinci chtějí být součástí dané aktivity jak fyzicky, tak i duševně, například parkour, workout, slackline, BMX, skateboarding, nebo třeba freestyle bruslení.

Lifestylové sportovní aktivity jsou dnes mezi adolescenty velmi populární a vyhledávané. Je to zejména díky jejich volnosti. Většina těchto aktivit nenutí jedince dodržovat striktně daná pravidla, a díky tomu nabývá jedinec pocitu svobody, volnosti a zejména nenucenosti.

Neorganizované sportovní aktivity a s nimi tedy i lifestylové aktivity řadíme spíše do té méně prozkoumané oblasti. Není takové množství studií, které by se zabíraly prvky, které mají vliv na věnování se, volbu, či setrvání u nějaké lifestylové aktivity. I proto jsem se rozhodl v této práci řešit právě tuto problematiku, a to konkrétně rozdíl v lifestylových volnočasových aktivitách u adolescentů 11 až 15 let dle jejich socio-

ekonomického statusu rodiny . V mojí práci jsem se také zaměřil na pozorování rozdílů ve věnování se lifestylovým sportovním aktivitám dle věku, pohlaví a velikosti bydliště.

2 TEORETICKÁ VÝCHODISKA

2.1 Adolescence

Světová zdravotnická organizace (WHO, 2014) definuje adolescenci jako přechodné období mezi dětstvím a dospělostí. WHO dále vymezuje adolescenty jako osoby ve věku 10-19 let, u nichž začíná období se specifickými potřebami v oblasti zdraví a vývoje. U adolescentů dochází k rozvoji znalostí a dovedností, učení se zvládání emocí a vztahů (WHO, 2014).

Adolescence je doba, kdy se z dítěte stává dospělý člověk. Nastávají změny téměř ve všech oblastech lidské osobnosti, v období dospívání dochází k modifikacím na úrovni fyzické, psychické, sociální i spirituální. Jedná se o etapu, ve které probíhá „příprava“ na roli dospělého člověka (Macek 2003, 10). Macek (2003) označuje adolescenci celé období dospívání a dělí ho na tři stádia – časnou od 10 – 13 let, střední mezi 14 – 16 lety a pozdní adolescenci od 17 do 20 roků. Také Vágnerová (2012) pojmem adolescence vymezuje období mezi 11 – 20 rokem, v rámci kterého dále dělí adolescenci na ranou (11-15 let) a pozdní (15 – 20 let).

2.1.1 Vývojové změny adolescenta

Říčan (2004), námi výše zmíněné období 11 – 15 roku nazývá pubescencí. Autor toto období vnímá jako nejzajímavější a nejdramatičtější etapu života. V této etapě dochází k výrazné fyzické proměně a jedinec mění svůj pohled na svět i na sebe samého. Dítě začíná lépe chápat svou individualitu a začíná poznávat sebe samo. Dochází u něj ke změnám vztahu k přátelům, rodině i autoritám. Přichází první důležité rozhodování v podobě volby studia.

1) Fyziologické změny

Říčan (2004) hovoří o věkovém rozmezí 11 – 15 let, jako o období rychlého růstu, uvádí, že za toto období mohou chlapci vyrůst až o 25cm a dívky o 20cm.

Odborně tento rychlý růst nazývá růstovým spurtem. Tento spurt se sice u chlapců pravidelně objevuje o dva roky později než u dívek, ale o to prudší pak bývá.

Tělesné proměny mají při dospívání nemalý význam. Zevnějšek je nedílnou součástí identity, a proto jsou tyto změny intenzivně a citlivě prožívány. Někdy může zásadní proměna těla vést až ke ztrátě sebejistoty. Vyrovnávání se se změnami vlastního těla závisí na vyspělosti jedince, a to nejen psychické, ale také sociální. Jedinec může být se změnami spojenými s dospíváním spokojený, ale může se také stát, že změny budou spíše negativního rázu (Vágnerová, 2005).

2) Sociální změny a vztahy k okolí

Pro toto období jsou velmi příznačné emoční výkyvy, Vágnerová (2012) říká, že změny nálad jsou spojeny s limbickým systémem, který dozrává dříve než prefrontální kůra a díky tomu se u této věkové skupiny setkáváme s častými výkyvy nálad.

Období adolescence je těžké pro mnohé dospívající. Musí se vypořádat s problémy s pochopením nejen sama sebe, ale často také svých nejbližších, počínaje rodinou, a tudíž je pro ně náročné komunikovat s rodinou a okolím. Díky změnám, kterými jedinec prochází, se mění také vztahy mezi ním, jeho rodinou a okolím. Základními prvky, které zapříčiňují změnu vztahů s okolím, jsou změny logického myšlení, do jisté míry stále idealistické myšlení, nenaplněná očekávání, změny prostředí, vztahy a první lásky a v neposlední řadě určitá míra samostatnosti a nezávislosti (Santrock, 2014).

Chang (2007) hovoří o věku 11 až 15 let jako o věku ve kterém se jedinec postupně začíná osamostatňovat od rodičů a svou samostatnost si začíná uvědomovat. Říčan (2004) v této souvislosti hovoří o „pubescentním negativismu“, který je způsoben zvýšeným zájmem o názory a výroky rodičů. Jedinec je často odmítá a staví se do opozice, typická je také kritika rodičů.

3) Změny v oblasti psychiky

Petříková (1991) hovoří o významnosti tvorby osobnostních znaků, kdy jedním z nejvýznamnějších je sebepojetí, v této souvislosti zmiňuje termín adolescentní

egocentrismus, který se objevuje mezi 11 a 15 rokem a je charakteristický přehnaným zájmem o sebe samého. Toto období je spojeno s potřebou nezávislosti a samostatnosti, tyto potřeby se však střetávají s potřebou tvorby vztahů. S termínem adolescentní egocentrismus je spojeno také sebehodnocení, při kterém jedinec klade velký důraz na názory svého okolí a má sklony k povrchnímu hodnocení. Kuric (2001) zmiňuje, že adolescenti již lépe zvládají dlouhodobější soustředění na různé vědomé činnosti. Postupem času se také zlepšuje odolnost vůči rušivým elementům při cíleném soustředění. Co se citů týče, dosahují adolescenti žádoucí zralosti. Toto „dozrávání“ však může mít i bouřlivý průběh, zejména pokud je s jedincem jednáno nešetrně a dle jeho pocitů bez dostatečné úcty k němu samému. City jsou prohlubovány zejména pokud se jedná o pocity lásky a morální citění.

Janošová (2008) v tomto případě hovoří o tzv. celkovém rozvoji identity, kde jak chlapci, tak i dívky vnímají určité společenské očekávání. U dívek často fyzická vyspělost poutá větší pozornost okolí a může jim to přinášet i různá nová omezení. Tyto fyzické změny u dívek často vedou ke zvýšeným obavám u rodičů a určité potřebě kontroly a osvěty, co se sexuálního života a rizik s ním spojených týče. Opačně u chlapců bývá pozornost jim věnovaná menší a přístup k nim je laxnější. Rozdíly můžeme pozorovat v kontrole volného času a přístupu k domácím povinnostem.

4) Kognitivní vývoj

Kognitivní vývoj u adolescenta, potažmo typické znaky způsobu jejich myšlení bychom mohli popsat třemi základními body.

Vágnerová (2005) popisuje myšlení adolescentů tak, že začínají připouštět a akceptovat různost řešení situací a názorovou různorodost. Také sami začínají nahlížet na situace a snaží se na ně nahlížet z více úhlů.

Langmajer a Krejčířová (2006) dodávají, že jedinec již pracuje s obecnějšími pojmy, které již nejsou ovlivňovány pouze smyslovou zkušeností. Až v tomto momentu je jedinec schopný vnímat hlubší situace, jako třeba spravedlnost, křivdu, frustraci atd.

Macek (2003) však zmiňuje, že byť se myšlení u adolescentů stává méně absolutní a stále více relativní, pořád myšlení jedince závisí na míře jeho prožitků a

zkušeností. Adolescenti však stále častěji a silněji vnímají váhu svých výroků a možné jejich riziko.

2.2 Životní styl

Kraus a Poláčková (2001) zmiňují, že volný čas je nejlepší doba pro plnění zásad zdravého životního stylu. Uvádějí, že pěstování zdravého životního stylu obsahuje rozvoj tělesné, psychické a duchovní kultury osobnosti. Slepíčková (2005) popisuje životní styl jako jeden ze základních prvků ovlivňující kvalitu života. Zmiňuje, že životní styl si člověk tvoří v průběhu života. Charakterizuje ho jako paletu lidských aktivit od myšlení po chování.

2.2.1 Volný čas a životní styl

Hájek, Hofbauer a Pávková (2008) tvrdí, že způsob trávení volného času je jedním z ukazatelů životního stylu. Dále uvádějí, že pojem životní styl je složitý a zahrnuje množství jevů a existuje mnoho faktorů, které ho ovlivňují, jako např.: věk, vzdělání, rodina, zdravotní stav, bydliště, ekonomická situace.

2.2.2 Faktory utváření životního stylu

Kraus a Poláčková (2001) popisují objektivní společenské faktory. Tyto faktory pramení z potřeb a stavu společnosti. Charakterizují je především ekonomické a společenské poměry v zemi. Ekonomická situace významně ovlivňuje trávení volného času, stejně tak míra nezaměstnanosti. V trávení volného času hrají velkou roli také kulturní tradice dané země, stejně jako zvyklosti jednotlivých rodin.

Mezi subjektivní osobnostní faktory řadí Kraus a Poláčková (2001) potřeby a zájmy jednotlivce. Tyto zájmy a potřeby jsou dány samotným jedincem, jeho zvláštnostmi a individuálními potřebami, intelektem, zdravotním stavem, ale také výchovou a vzděláním. Významnou úlohu zde plní rodina. Její fungování a zásady významně ovlivňují rozvoj osobnosti dítěte a mají vliv na jeho budoucí životní styl.

2.2.3 Složky životního stylu

- Zdraví – Blahutková, Řehůlka a Daňhelová (2005) říkají, že o zdraví se musí pečovat. Zmiňují, že kvalitní zdraví si můžeme udržovat kvalitním spánkem, vyhýbáním se stresu, vyváženým stravováním, omezenou konzumací alkoholu a pravidelnou tělesnou aktivitou.
- Stravování – Bartůňková (2006) uvádí základní pravidla pro stravování. Strava by měla být rozložena do pěti jídel v průběhu dne (snídaně 20%, svačina 10%, oběd 35-40%, svačina 10%, večeře – 20%). Člověk by měl jíst tak, aby jeho tělo mělo dostatečný přísun všech potřebných látek. Není dobré držet nějaké zázračné diety a hladovět. Dále je potřeba omezit alkohol, chemické přísady, sůl a cukr.
- Tělo a tělesná aktivita – Garbová (2007) uvádí, že tělesná aktivita zlepšuje kondici, má pozitivní vliv na snižování hmotnosti a také působí jako prevence civilizačních chorob. Müllerová (2008) dodává, že tělo je uzpůsobeno k pohybu a pokud není svalstvo čas od času zatíženo na 75% svého maxima dochází k jeho ochabování.
- Civilizační choroby – Machová a Kubátová (2009) řadí mezi nejčastější civilizační choroby aterosklerózu, hypertenzi, diabetes mellitus, obezitu, nádorová onemocnění, chronický zánět průdušek a alergie a osteoporózu.

2.3 Volný čas

2.3.1 Definice volného času

Jedná se o poměrně abstraktní termín, který se nedá jednoznačně uchopit a definovat. Volným časem se zabývá mnoho autorů, a díky tomu je velké množství definic a popisů volného času.

Brightbill (1960) popisuje volný čas jako blok neobsazeného času, nebo čas, který můžeme trávit odpočinkem nebo tím, čím chceme. Popisuje volný čas jako dobu, kdy by naše myšlenky na povinnosti měly být co nejvíce minimalizovány a my bychom si měli užívat volnost. Dumazedier (1960) popisuje volný čas jako dobu, kdy jedinec

relaxuje nebo se věnuje svým zálibám a svobodně uplatňuje své schopnosti a dovednosti.

Hájek, Hofbauer a Pávková (2008) poukazují na důležitost volného času a přiklání se k názoru, že „volný čas je částí lidského života mimo čas pracovní (návštěva školy a pracovní proces) a tzv. čas vázaný, který zahrnuje biofyzilogické potřeby člověka (spánek, jídlo, osobní hygiena), chod rodiny, provoz domácnosti, péče o děti, dojíždění za prací a další nutné mimopracovní povinnosti. Volný čas je tedy dobou, kterou má člověk k dispozici pro činnosti sebeurčující, po splnění potřeb a povinností.“ (Hájek, Hofbauer a Pávková 2008).

Dle Filipcové (1970) představuje volný čas určitý soubor činností, které dopomáhají k rozvoji nejrůznějších dovedností jedince. Je nedílnou součástí života dětí a slouží jako příležitost k získávání nových informací, učení se novým dovednostem a budování vztahů a identity.

Šafir a Patočková (2010) zmiňují charakteristiku volného času tak, že každá činnost vykonávaná ve volném čase je zcela dobrovolná a přináší člověku vnitřní uspokojení. Převážně se jedná o činnosti, které nejsou nikterak nutné. Jelikož však existují také činnosti, které děláme dobrovolně a s radostí, avšak tyto činnosti přinášejí také užitek, objevuje se zde pojem „polovolný čas“. Tento termín tak zahrnuje právě takové činnosti, jako je třeba zahrádkářství, kulinářství apod.

2.3.2 Vývoj volného času

Vnímání volného času je rozličné a závisí na více aspektech, avšak volný čas byl vnímán různě, také v jednotlivých časových obdobích. Toto tvrzení je důležité zejména ve vnímání významu a podoby volného času. Novodobé vnímání volného času by šlo po druhé světové válce rozdělit do tří etap. Jak zmiňuje Němec (2002), první období je časově zařazené do 50. let 20. století. V tomto období je kladen důraz především na regenerační funkci volného času, jakožto na dobu pro odpočinek před další pracovní činností, která je vnímána jako priorita. Stejně jako u dospělých, tak i u dětí je volný čas vnímám obdobně, jen s tou změnou, že je chápán jako odpočinek před další přípravou

na budoucí povolání. Druhou fází můžeme zařadit do 70. let 20. století, kde se k funkci regenerační přidružuje také funkce seberealizační a také prožívání zážitků. Volný čas přestává být výsadou jen vyšší vrstvy, ale stává se náplní životů všech lidí. Díky tomu vzniká velké množství organizací, nabízejících rozličné možnosti trávení volného času jak dospělým, tak dětem. Třetí etapu můžeme datovat do 90. let, kdy se životní úroveň zvedá a také hranice mezi prací, volným a vázaným časem se pomalu stírají, což umožňuje člověku lépe pracovat se svým časem.

Se zajímavým výzkumem přichází Šamanová (2010), která představuje výsledky výzkumu z roku 2009, který ukázal, že pouze 6% respondentů tvrdí, že nemají žádný volný čas. Přibližně čtvrtina tázaných uvádí, že v pracovní týden si na sebe najde 1-2 hodiny času. Třetina respondentů uvedla, že mají pro sebe denně 3-4 hodiny času. 18% uvedlo 5-6 hodin volného času denně a 16% respondentů uvedlo dokonce 7 a více hodin volného času denně. Volný čas o víkendu byl potom dle výzkumu vyšší a pohyboval se průměrně okolo 8 hodin volného času na den.

2.3.3 Funkce volného času z hlediska rodiny

Mezi nejčastější funkce volného času, které uvádějí Šafra a Patočková (2010), patří zábava, odpočinek a vlastní rozvoj osobnosti. Dále však upozorňují na to, že se stále častěji a více stává náplní volného času také nezákonná a nežádoucí činnost. Zmiňují také, že trávení volného času ovlivňuje poměrně velké množství faktorů - věk, pohlaví, životní etapa, vzdělání, postavení ve společnosti, profese, atd. Dalšími významnými faktory globálnějšího charakteru jsou i kultura a společnost.

Šerák (2009) říká, že faktory ovlivňující trávení volného času neovlivňují jen jedince, ale i rodiny či společnost. Dále vymezuje funkce volného času na

- **odpočinkovou** - pasivní trávení volného času, sloužící k obnově sil,
- **rekreační** - zahrnuje aktivity aktivní odpočinek jako třeba poslech hudby, četbu a podobně,
- **zájmovou** - která uspokojuje jedincovy potřeby s ohledem na jeho zájmy a schopnosti.

Hájek (2004) rozšiřuje toto dělení o další dvě funkce, a to **sebevzdělávací** a **vzdělávací**. Uvádí, že to jsou funkce sloužící k rozšiřování našich obzorů a vědomostí pomocí individuálního studia, poznáváním či různými aktivitami.

2.3.4 Organizovaný volný čas

Čech (2002) popisuje organizovaný volný čas, potažmo s ním spojené organizované volnočasové aktivity, jako aktivity, kterým se adolescenti věnují ve svém volném čase, tudíž jsou to činnosti, které nemusí vykonávat povinně jako například školní docházka, či domácí povinnosti. Mezi organizované volnočasové aktivity můžeme řadit veškeré aktivity, ať už sportovního nebo uměleckého, či jiného rázu, které jsou někým organizované, podléhají určitým pravidlům a jsou časově vymezeny.

Jůva, Spousta a Fukač (1998) uvádí, že právě volba volnočasové aktivity pubescenta poukazuje na jeho aktuální tendence a postoje a přímo vyznačuje jeho zájmovou a hodnotovou orientaci. Čertík a Fišerová (2009) dělí trávení volného času na pasivní a aktivní. Mezi aktivní formy můžeme řadit činnosti kulturní, fyzické, sociální a intelektuální. Opačně do pasivní formy trávení volného času řadí nicnedělání, hraní her na počítači, sledování televize atd. Čertík a Fišerová (2009) dále uvádějí, že organizovanost volnočasových aktivit je možno dělit do tří skupin, a to činnosti spontánní (otevřená hřiště a sportoviště), zájmové činnosti (turnaje, přednášky, divadlo, výlety, exkurze atd.) a činnosti pravidelné (celoroční, sportovní kroužky, kurzy). Němec (2002) přichází s dělením volnočasových aktivit dle účasti jedince na aktivitě, a to buď aktivně nebo pasivně. Tyto aktivity dělí na receptivní, kdy se jedinci aktivně nezapojují do aktivity a jsou tedy diváky nebo posluchači, např. kino, divadlo atd. Aktivně tvořivé jsou činnosti, při kterých se do nich jedinec aktivně zapojuje, např. soutěže, dílny, atd.. Němec (2002) dále zmiňuje, že volnočasové činnosti jsou vždy spojeny s citovým prožitkem a můžeme je dělit dle náplně na vědeckotechnické, vědecké, technickopraktické, společenskovední, přírodovědní, estetickovýchovné, tělovýchovné a sportovně zaměřené. Eccles, Barber, Stone a Hunt (2003) zmiňuje, že organizované aktivity přispívají k rozvoji jedince, protože spojuje mládež i dospělé. Vnáší mezi jedince specifické sociální, fyzické a intelektuální dovednosti a pomáhá posilovat pocit užitečnosti a smysluplnosti. Badura, Geckova, Sigmundova, van Dijk, a Reijneveld (2015) dodávají, že organizované pohybové aktivity u adolescentů mají pozitivní vliv na jejich zdraví, jak fyzické, tak i duševní a také na jejich životní spokojenost. Dále

zmiňují vztah mezi věkem, či pohlavím a konkrétní volbou organizované volnočasové aktivity. Důkazem toho je větší účast starších chlapců na kolektivních aktivitách a soutěžích a opačně - větší zájem dívek a mladších dětí o umělecké soutěže.

2.3.5 Instituce pro volný čas

Němec (2002) říká, že trávení volného času se stává v moderní době velmi důležitou a sledovanou částí života. Díky tomu vznikalo a vzniká velké množství institucí pro volný čas, tyto instituce mají velký vliv jak na strukturovaný volný čas, tak i nestrukturovaný. Na nestrukturovaný volný čas mají vliv zejména tím, že dětem nebo dospělým představují nejrůznější aktivity a možnosti trávení volného času, ze kterých si pak jedinci samostatně a svobodně volí vhodné aktivity.

Volnočasové instituce

- **Školní družiny** – tyto zařízení jsou pro děti z prvních stupňů základních škol. Plní především funkce sociální, protože ve škole dochází k velmi intenzivní interakci se spolužáky, bez dohledu rodičů. Další funkce jsou výchovná a zdravotní.
- **Školní kluby** – tyto kluby jsou pro žáky druhých stupňů, oproti družinám zde již není tak silná sociální funkce. Hlavní funkcí je rozvoj samostatnosti a zodpovědnosti.
- **Střediska pro volný čas dětí a mládeže** – jsou to specializovaná střediska pod pedagogickým dohledem. Patří sem např. Domy dětí a mládeže nebo stanice zájmových činností.
- **Dětské domovy** – jsou to zařízení, ve kterých je ústavní výchova. Úkolem těchto domovů je kompletní péče a výchova dětí a mládeže v nich.
- **Domovy mládeže** – slouží zejména jako ubytovací prostory, ale mají také určitou funkci dohledu nad trávením volného času u ubytovaných.
- **Základní umělecké školy** – jsou školy, specializované na rozvoj specifických dovedností u jedinců. Jedná se spíše o dovednosti umělecké, jako je např. hra na hudební nástroj, zpěv, malování nebo třeba sochařina.

- **Jazykové školy** – slouží k rozvoji cizích jazyků, a to nejen u dětí a mládeže, ale také u dospělých.

Nezisková sdružení, organizace a hnutí

Těchto organizací je velké množství, proto zmíníme jen ty základní:

- **Skautské hnutí – Český junák** – je nadnárodní organizace působící v mnoha zemích. Tato organizace je apolitická a dobrovolná. Hlavním cílem a náplní organizace je rozvoj osobnosti dětí a mládeže. Formou různých úkolů, her, cvičení, přednášek a podobně.
- **Hnutí Brontosaurus** – je nepolitické a svobodné hnutí, jehož hlavní náplní je vést jedince ke kladnému vztahu k přírodě a rozšiřovat povědomí o ekologii a ekologickém způsobu žití. Tato organizace předává informace pomocí přednášek a také zážitkově – osvětových prací, jako například lesní brigády, čištění řek atd.
- **Hnutí Duha** – hnutí zaměřené na ekologická témata, jeho činností je ochrana přírody a zvíře, upozorňování na problémy v oblasti ekologie a vyvolávání diskuzí na tuto problematiku.
- **Sokol – Česká obec sokolská** – jedna z nejstarších a nejvýznamnějších organizací v Čechách a na Moravě. Není nepolitická, v historii se vyhrazovala vůči mnoha tyranským a okupačním režimům. Jejím významným motem je vlastenectví. Vychází z branné výchovy. V současné době je v útlumu, ale stále se věnuje sportovním činnostem od rekreačních až po vrcholové sportovní aktivity (Němec, 2002).

2.3.6 Neorganizovaný volný čas

Kleiber (1999) zmiňuje, že po dlouhou dobu byly neorganizované volnočasové aktivity značně přehlíženy a dodává, že neorganizované volnočasové aktivity jsou velmi

důležité pro seberozvoj jedince a utváření jeho identity jako samostatného člena společnosti. Dworkin, Larson a Hansen (2003) popisují neorganizované pohybové aktivity jako činnosti sloužící k osobnímu potěšení, nezahrnující stanovené plány nebo nutně dohled dospělé osoby. Tyto aktivity může jedinec vykonávat i samostatně. Aktivity tohoto druhu nabízejí ideální prostor pro seberealizaci a kreativitu jedince, a proto jsou velmi populární mezi adolescenty, protože při nich mohou experimentovat se svými dovednostmi. Fikarová (2012) popisuje neorganizované pohybové aktivity, jako činnosti, které jsou prováděny spontánně, bez organizačního vedení nebo vedení nějaké instituce. Eccles et al. (2003) přichází s názorem, že většina adolescentů je dnes příliš organizována a řízena, což namísto toho, aby se svobodně zapojovali do dětských aktivit, vede k jejich stresování a nesamostatnosti. Dále dodávají, že nestrukturovaný volný čas vede k rozvoji tvořivosti, sebedůvěry, komunikativních dovedností a mnoha dalších prvků vlastní identity. Calldwell a Darling (1999) tvrdí, že nestrukturované volnočasové aktivity dávají jedinci svobodu a možnost získat zkušenosti s různými rolami ve společnosti a také naučit se samostatnosti. Calldwell a Faulk (2013) tvrdí, že vyváženost mezi organizovaným a neorganizovaným časem je u adolescentů velmi důležitá a je třeba dbát na správný výběr aktivit, do kterých se mohou zapojit. Přínosem správně zvolených aktivit je obohacení jak po fyzické, mentální, tak i duševní stránce. Dle Bocana, Maříkové a Spálenského (2011) je nejrozšířenější formou trávení neorganizovaného volného času u adolescentů PC, mobilní telefon a sledování TV. Tato generace také tráví velké množství času mezi přáteli, kteří nahrazují trávení volného času s rodiči.

Sekot (2003) hovoří o neorganizované pohybové činnosti jako o činnosti, kterou jedinec vykonává ve svém volném čase, a to samostatně nebo v kolektivu. Tyto činnosti jsou často pozměněny a modifikovány potřebami samotného jedince, a to s ohledem na jeho fyzické i psychické předpoklady. Stejně tak dochází i k úpravě pravidel, které se přizpůsobují aktuálním podmínkám. Účastníci sportují v dočasných skupinkách, ze kterých mohou kdykoliv odejít, a tyto skupinky se mohou i v průběhu aktivity měnit. Vedle kolektivních neorganizovaných sportů existují také individuální sportovní aktivity. Tyto aktivity si jedinec volí dle svých individuálních potřeb a schopností. Mezi nejznámější patří posilování, jízda na kole, běh, bruslení, skateboarding, či lyžování. Sharp, Tucker, Baril, Van Gundy a Rebellon (2015) ve své práci zmiňuje, že jak

organizované, tak neorganizované aktivity přispívají k správnému vývoji a chápání dospělého světa.

Scheinarová (2013) hovoří o faktorech, které ovlivňují vykonávání neorganizované pohybové aktivity. Mezi základní faktory řadí vrstevníky, rodiče a kamarády. Rodičům přiřazuje funkci tvůrců vhodných podmínek pro vykonávání aktivity a také poskytovatele hmotného zajištění. Kamarádi a vrstevníci potom jedince motivují a ovlivňují v samotné volbě aktivity. Scheinarová (2013) jako další významný faktor uvádí prostředí, ve kterém se jedinec pohybuje. V této souvislosti popisuje kontrast města a vesnice, kde zmiňuje, že jedinci z vesnice mají více prostoru pro vykonávání neorganizovaných pohybových aktivit, kdežto jedinci ve městech musejí využívat uměle vytvořená místa jako například, hřiště, parky, parkoviště nebo třeba prolézačky. Jako další významný faktor zmiňuje bezpečnost. Ve městech nechtějí rodiče pouštět děti ven samotné. Děti z vesnic mají v tomto ohledu více možností a také se pohybují ve zdravějším a přirozenějším prostředí.

Neorganizovaný volný čas a s ním spojená rizika

Čech (2002) uvádí že velké množství adolescentů dokáže svůj volný čas využívat aktivně, prospěšně a hodnotně, avšak upozorňuje na existenci skupin adolescentů, které jej plnohodnotně nevyužívají, anebo toho nejsou vůbec schopny. V těchto skupinkách jsou často provozovány velmi živelné aktivity, které mohou vést až k ohrožení na zdraví. Tyto aktivity také často mohou vést k sociálně patologickým jevům, jako jsou šikana, delikvence, záškoláctví, drogy (především tabákové výrobky a alkohol, v krajních případech může jít i o tvrdší drogy, jako marihuana nebo pervitin), nebo třeba kriminalita. Dalším rizikem spojeným s těmito aktivitami je vznik závislosti (alkohol, drogy, gamblerství atd.).

Bocan, Maříková a Spálenský (2011) tvrdí, že adolescenti, kteří se nevěnují žádné volnočasové aktivitě, se nudí častěji, než adolescenti, kteří se věnují nějaké volnočasové aktivitě. U této skupiny je vyšší riziko vzniku patologických jevů. Mahoney, Stattin a Lord (2004), Bartko a Eccles (2003) tvrdí, že když jsou nestrukturované pohybové aktivity přímo definované jako sedavý způsob života (sledování TV nebo poflakování se s kamarády po venku), jsou často vázány na problematické chování. Osgood, Anderson a Shaffer (2005) a Weerman, Bernasco,

Bruinsma a Pouwels (2015) tvrdí, že nestrukturované aktivity, které mohou vystavovat adolescenty zdravotním rizikům, mají následující charakteristické znaky: absence dozoru dospělých, nedostatek dovedností, většina aktivit se odehrává na veřejnosti a má velký socializační dopad na jedince. Údaje z Evropy i USA podporují závěr, že takto nastavený systém poskytuje adolescentům hodně prostoru pro účasti na rizikovém chování (Augustyn and McGloin 2013, Lee and Vandell 2015). Baďura (2018) ve své práci uvádí, že zapojení do nestrukturovaných aktivit je spojeno s vyšším rizikem výskytu kouření, opilosti, zkušeností se sexuálním stykem a podprůměrnými školními výkony. Současná účast na organizovaných volnočasových aktivitách tyto negativní dopady nestrukturovaných aktivit nijak netlumila, výjimkou však byla zkušenost se sexuálním stykem. U adolescentů, kteří byli zapojeni jen do nestrukturovaných aktivit, byl pozorován vyšší výskyt rizikového chování a horší výkony ve škole, než u adolescentů, kteří se souběžně účastnili alespoň jedné organizované aktivity.

Lifestylové sportovní aktivity

Slepička, Hošek a Havlátová (2009) hovoří o lifestylových sportech jako o sportech, které kolem sebe vytváří určitou subkulturu, součástí této subkultury může být mluva, oblékání, orientace hodnot a životní styl. Kirchner (2003) zmiňuje pojem „FLOW“ se kterým poprvé přišel Csikszentmihalyi (1996), Kirchner tento výraz překládá jako „stav plynutí“. Tento stav se pojí s vykonáváním lifestylových aktivit a je to moment, kdy má jedinec maximální prožitek z dané aktivity. Často se stává, že jedinci ve snaze dosáhnout stavu „flow“ riskují. Midol a Broyer (1995) zmiňují, že lifestylové sportovní aktivity původně vznikaly jako tzv. alternativní sporty a že jejich vyznavači často odmítali řád a rutinu. Wheaton (2004) zmiňuje pojem „pozér“ kterým nazývá jedince, který přejal subkulturní znaky určité lifestylové aktivity aniž by se jí přímo věnoval.

Wheaton (2004) přirovnává lifestylové sporty k živým kulturám, potažmo subkulturám, až kmenům. Vychází z toho, že tyto aktivity jsou často spojeny s určitým životním stylem a jedinci chtějí být součástí té aktivity jak fyzicky, tak i duševně. Na základě této myšlenky uvádí 9 základních rysů, které tyto lifestylové sporty charakterizují:

- Jsou to všechno mladé sporty, objevující se někdy v 60. letech 20. století, jsou buď úplně nové nebo převzaté a upravené z historie. Mezi nové patří snowboarding a mezi převzaté například surfing.
- U těchto aktivit není kladen takový důraz na výkon a hodnotí se kladně sama účast na dané aktivitě. Tyto sporty nejsou příliš veřejně vysílané v médiích, avšak jejich příznivci často sledují sebe nebo ostatní a učí se od nich nápodobou.
- Sporty se snaží být moderní, využívat moderní technologie a pracovat s moderním prostředím.
- Vytváří jak časový, tak i finanční závazek, který se netýká pouze dané sportovní aktivity, ale celé kultury s ní spjaté.
- Tyto aktivity jsou doprovázeny ideologií, která obsahuje zábavu, radost, podporování, pozitivní energii a také seberealizaci. Jedinci se snaží žít přítomným okamžikem. Vnímat přítomný klid, pohodu, adrenalin, napětí a různé další stavy odvíjející se od dané aktivity. Často se staví spíše negativně ke komercializaci dané aktivity. Nechtějí, aby daná aktivita byla příliš „mainstream“.
- Tyto aktivity jsou nejčastěji provozovány střední a vyšší třídou západních kultur. Mají široké věkové rozpětí a možnost různého uchopení a provedení.
- Převážně se jedná o individuální sportovní aktivity.
- Většina těchto aktivit je mírumilovná a nebojová. Nezahrnují tělesný kontakt. Mohou však být někdy nebezpečné.
- Stále se snaží využívat nové prostory a posouvat hranice a limity daných aktivit. Nevylučuje se také jejich kombinování a prolínání (Wheaton, 2004).

Workout

Je druh cvičení, při kterém k posilování využíváte vlastní váhu těla a konstrukce, které vám město nabídne, jako třeba značky, zábradlí, lešení atd.

Čím více fantazie člověk má, tím více cvičebních pomůcek může využít (Chrenko, 2015). Křištofič (2014) uvádí, že workout je ideální aktivita pro adolescenty, protože se cvičí s vlastní vahou bez požívání závaží, tudíž toto cvičení není škodlivé a rozvíjí u adolescentů výbušnou sílu. Významný podíl na rozvoji a povědomí o workoutu v ČR měla skupina Revolta s programem „Seberevolta Workout aneb řekni NE!“. Povedlo se jim workout zpopularizovat natolik, že se stal vyhledávanou aktivitou napříč všemi věkovými kategoriemi (Česká televize, 2015).

Obrázek 1

(<https://www.mensjournal.com/health-fitness/the-best-20-minute-bodyweight-workout-for-weight-loss/>)

Slackline

„Jedná se o balancování na popruhu z umělých vláken. Tento popruh může být různě dlouhý a může být různě vysoko upevněný mezi dvěma body (stromy, sloupky apod.). Popruh je více nebo méně pružný, lze na něm balancovat, chodit, skákat a může být napnutý na různých místech (v parku, nad vodou apod.) (Kleindl, 2010, 13).

Slackliny můžeme dělit dle jejich délky, umístění, obtížnosti nebo třeba šířky. Jak uvádí Kvaš (2013), slackliny se dělí na několik základních kategorií. Nejběžnější je lowline, obvykle bývá natažená do 1 metru nad zemí, mezi dvěma stromy, maximální délka bývá 30 metrů. Dalším druhem je trickline, v současnosti je to jedna z nejpoblárnějších verzí. Trickline je umístěná výš a popruh je více dynamický a umožňuje skákání a provádění různých triků. Dalším druhem je longline, tyto popruhy mají délky od 30 do 500 metrů. Na jejich napínání se používá speciální zařízení. Královská disciplína je Highline. Highline je specifická tím že popruh je natažený ve velkých výškách, např. mezi domy, skalami a podobně. Obtížnější to není jen kvůli strachu z pádu, ale také kvůli obtížnému hledání rovnovážného záchytného bodu.

Obrázek 2

(<https://www.hoponslacklines.com/blogs/1/slackline-benefits>)

Parkour, free running

Parkour je sportovní disciplína, jež usiluje o optimální poměr rychlosti, bezpečnosti a energetické úspornosti při pohybu člověka (tzv. traceure) z jednoho místa na druhé v členitém prostředí. Využívá běhu, lezení, skoků a předklonů a může zahrnovat i další pohyby, které splňují výše uvedená kritéria. Jeho nedílnou součástí je stále se vyvíjející filozofie a systém tréninku, který zvyšuje dlouhodobý tělesný i duševní rozvoj traceure (Hybner, Taran a Zonyga, 2017). Foucan (2008) dodává, že freerunning a parkour jsou ve své podstatě velmi podobné aktivity a nedají se od sebe příliš separovat. Většina parkouristů je zároveň i freerunnery.

Obrázek 3

(<https://www.youtube.com/watch?v=uqOWoeJ7bpo>)

Footbag (hakisák)

Pennisi (1988) charakterizuje footbag neboli hakisák jako malý balónek nejčastěji pletený. Je plněn granulemi z plastu. Je vyroben tak, aby se neodrážel a byl tvarovatelný. Samotná hra spočívá v přihrávání si „hakisáku“ s dalšími spoluhráči pomocí nohou nebo samostatné předvádění triků.

Obrázek 4

(<https://www.promotion-footbags.com/footbag.php>)

Žonglování

Klusák a Kučera (2010) popisují žonglování jako opětovné vyhazování a chytání nejrůznějšího počtu předmětů, nejčastěji balóneků nebo kuželek, v určitém rytmu a intenzitě.

Obrázek 5

(<https://lukaschlebik.cz/zonglovani-a-fotografovani-portretni-fotografie/>)

Skateboarding a longboarding

Gintel (1980) popisuje skateboard jako prkno s kolečky. Označuje ho novým druhem sportovní činnosti, kdy k jednoduché desce přidáme dva páry koleček a nacvičuje se stabilita jízdy. Kotting (1988) popisuje způsob ovládní skateboardu. Skateboard se ovládá pomocí přenášení těžiště těla ze strany na stranu, rychlost jízdy se mírní výjezdem do protisvahu nebo obloučkovou jízdou. Na skateboardu je potřeba velká míra stability a obratnosti. Wixon (2009) přichází s dvěma pohledy na skateboarding. První teorie vnímá skateboarding jako sport. Druhá říká, že skateboarding je spíše než jen sport životní styl. Účastníci prý danou aktivitou žijí. Daná aktivita má kolem sebe také styl oblékání, hudby, nebo umění.

Obrázek 6

(<https://www.youtube.com/watch?v=OzHIjcVK4Lg>)

Freestyle BMX, freestyle koloběžka, freestyle bruslení

McClellan (2013) popisuje Freestyle BMX jako sport, který je prováděn na bicyklech s průměrem kol 16-24. BMX freestyle má několik forem. Freestyle na ploše, kdy jezdec jezdí na kole na rovném plácku a předvádí nejrůznější rovnovážné triky a rotace s kolem. Street freestyle je styl, při kterém jezdec využívá překážek na ulici v podobě laviček, schodů nebo třeba zábradlí, přes které skáče, sjíždí nebo na něm předvádí nejrůznější triky. Třetí disciplínou je Vert freestyle, zde jezdí jezdec s kolem v rampě nebo „bazénu“ a předvádí triky od otoček, salt, spinů, až přes rotace přes hlavu mimo osu.

Obrázek 7

(<https://www.ohiodreams.com/action-sports-camp/bmx-freestyle/bmx-freestyle-facilities>)

Válek (2016) popisuje freestyle koloběžku jako malou robustní koloběžku, která je vyrobena z jednoho kusu, aby vydržela nešetné zacházení. Jezdci s ní jezdí nejčastěji ve skateparku, kde s ní předvádějí nejrůznější triky na překážkách (slajdy, spiny, rotace atd.).

Obrázek 8

(<https://www.veselebydleni.cz/magazin/nejlepsi-freestyle-kolobezky>)

Jak praví Procházka (2010), samotné freestyle bruslení se dá dělit ještě na dvě disciplíny, a těmi jsou freestyle brusle a agresivní brusle. Zjednodušeně řečeno, freestyle brusle jsou lehce ovladatelné a slouží k jízdě mezi kužely a dělení akrobatických krací, kdežto brusle agresivní jsou robustní, odolné a slouží k jízdě ve skateparku.

Obrázek 9

(<http://inlinetaborpraha.cz/primestske-tabory/fresstyle-brusleni/>)

2.4 Socio-ekonomický status

Bengtson, Biblarz a Roberts (2002) popisují socio-ekonomický status jako kombinaci vzdělání, profesního postavení a příjmu.

Hauser a Warren (1997) popisují socio-ekonomický status takto: jde o pojmenování pro „proměnné, které charakterizují postavení lidí, rodin, domácností, cenových okrásků nebo jiných agregátů s ohledem na jejich schopnost vytvářet nebo konzumovat společností ceněné statky“. Proto podle nich „může být socio-ekonomický status indikován dosaženým vzděláním, zaměstnaneckým postavením, sociální třídou, příjmem (nebo chudobou), bohatstvím nebo hmotným majetkem – jako je vybavení domácnosti, knihovny, domy, automobily, lodě nebo tituly z elitních vysokých škol.

Někteří autoři se domnívají, že právě vzdělání je jedním z hlavních determinantů životní spokojenosti. Schieman, Van Gundy a Taylor (2001) zmiňují, že dosažené vzdělání poskytuje člověku určitý pocit kontroly nad jeho životem a zvyšuje jeho efektivitu. Sama životní spokojenost může být ovlivněna vzděláním, vzhledem k jeho spojitosti se socio-ekonomickým statutem – tzn. že s vyšším vzděláním roste také prestiž zaměstnání a tím spojené postavení ve společnosti a příjem. V neposlední řadě je třeba zmínit fakt, že u lidí s vyšším vzděláním je riziko nezaměstnanosti nižší. Nezaměstnanost je významný faktor snižující životní spokojenost (Dooley, Prause & Ham-Rowbottom, 2000).

Elgar et.al. (2015) ve svém výzkumu uvádějí, že nerovnoměrné rozdělování financí mezi bohaté a chudé má negativní vliv na zdraví adolescentů a pokud bude tento trend pokračovat, může v budoucnu způsobit velké rozdíly v kvalitě zdraví mezi dospělými. Dále uvádějí, že aby se předešlo této situaci, je třeba přijít s účinným politickým řešením.

2.4.1 Socio-ekonomický status rodiny a kapitál rodiny

Třídní komponenta vyjadřuje materiální prostředky, které má jedinec k dispozici, statusová komponenta reprezentuje rozdíly v životním stylu, postojích, názorech, znalostech atd. Za nejpřiměřenější ukazatel třídní (materiální) komponenty je pokládána úroveň příjmů, za ukazatele statusové komponenty jsou pokládány úroveň vzdělání a povolání (Stronks, 1997). Příjem je indikátorem socioekonomického statusu, který pravděpodobně nejpřiměřeněji hodnotí materiální zdroje jednotlivce

(případně i jeho rodiny, viz dále). Příjem je možno použít též jako relativní indikátor stanovení úrovně chudoby (Galobardes, Shaw, Lawlor, Lynch & Smith, 2006).

Helus (2007) říká, že socio-ekonomický status výrazně koreluje s řadou ukazatelů osobnosti, výkonu, karierní cílevědomosti a úspěšnosti jak v práci, tak ve škole. Jeho základem je sociální vrstva, ke které řadíme i jedince na základě zaměstnání, finančního zajištění a vzdělání. Průcha, Walterová a Mareš (1995) zastávají názor, že postavení člověka ve společnosti určuje jeho ekonomické postavení ve společnosti, sociální status, životní styl a vzdělání. Průcha et al. (1995) dále dodávají, že socio-ekonomický status zahrnuje i další faktory, jako například vzdělání a zaměstnání rodičů.

Na důležitost rodinného prostředí poukazuje také sociolog Možný (2006), který uvádí tři důležité rodinné kapitály, ovlivňující budoucnost jedince a jeho šance na lepší život:

- **Kulturní kapitál rodiny** – jedná se o vzdělání a vychování rodičů. Tato úroveň se často projevuje na vedení a podpoře dětí při plnění školních povinností a rozvoji jejich schopností.
- **Ekonomický kapitál** – princip je velmi jednoduchý, bohatší rodiče mohou svým dětem dopřát edukativně zaměřené hračky, smysluplně strávené prázdniny zaměřené na jejich rozvoj, ať už je vzdělávací nebo duševní. Dítě má kvalitnější stravovací návyky a může se věnovat většímu množství volnočasových aktivit. Zkrátka, po finanční stránce rodiče nejsou limitováni a mohou naplno využívat všechny dostupné zdroje.
- **Sociální kapitál** – zde hovoříme o konexích rodiny, které může rodina využít pro rozvoj svého dítěte, nebo mu skrze ně pomoci v kariéře.

Kopecký (2002), který se opírá o sociologa P. F. Bourdieu, vnímá kulturní kapitál jako soubor kulturních vědomostí a schopnosti komunikace, které jedinec získal v rámci příslušnosti k dané sociální vrstvě, či rodině.

2.4.2 Socio-ekonomický status rodiny a jeho vliv na dítě

V České republice po společensko-politických změnách v 90. letech 20. století došlo k významným změnám v ekonomické situaci mnoha rodin. S tímto trendem můžeme pozorovat tzv. otevírání nůžek v příjmech rodin. Tento problém můžeme pozorovat například ve školách, kde je snadné rozpoznat děti z lépe situovaných rodin. Zjednodušeně můžeme konstatovat, že se stále častěji začínají projevovat majetkové rozdíly mezi rodinami a tím pádem i mezi dětmi ve třídě.

V souvislosti se socio-ekonomickým statutem se jako největší problém jeví chudoba. Za jejím původem stojí nízké vzdělání, ze kterého plyne špatné zaměstnání, v horším případě nezaměstnanost a nízká úroveň vlastních zdrojů. Matoušek a Pazlarová (2010) zjistili, že chudoba nezvyšuje rizika jen co se tělesného a duševního vývoje týče, ale ovlivňuje také budoucí začlenění jedince do společnosti. Jako další zajímavé zjištění uvádí, že děti z chudých rodin se již často rodí s problémy, jako je třeba podváha a podobně. V životě je pak u nich pozorována větší úrazovost a nižší imunita, oproti dětem z rodin s vyšším socio-ekonomickým statutem.

Absence jednoho z rodičů může také ovlivňovat socio – ekonomický status rodiny, kdy tedy rodič zůstává na výchovu dítěte sám a musí se vypořádat jak s nedostatkem času a energie, tak i s nižším příjmem domácnosti. Na tento problém upozorňuje Tydlitátová (2011), která uvádí, že se s tímto problémem často potýkají ženy, které jsou ještě k tomu v práci hůře finančně ohodnoceny než muži, a často se potýkají s nedodržováním závazků od bývalých partnerů, a to konkrétně v případě placení alimentů nebo nákladů na bydlení. Díky těmto problémům jsou často tyto rodiny vystaveny riziku chudoby.

Důležité je také vzdělání rodičů. Jak ve své studii zmiňují Hill s Yeunga (2000), rodiče s vyšším vzděláním tráví se svými dětmi více času aktivně a podporují je v jejich aktivitách, které je rozvíjí. Je tomu tak proto, protože si uvědomují jejich důležitost pro správný vývoj dítěte. Zvýšený zájem o dítě je měřitelný ve škole, kde se zájem rodičů projevuje na studijních výkonech dítěte.

3 CÍLE PRÁCE, VÝZKUMNÉ OTÁZKY

3.1 Hlavní cíl práce

Hlavním cílem diplomové práce je popsat rozdíl ve vykonávání lifestyleových sportovních aktivit u adolescentů ve věku 11 až 15 let vzhledem k jejich socio-ekonomickému statusu rodiny

3.2. Dílčí cíle

- Popsat výběr lifestyleových sportovních aktivit u adolescentů s ohledem na jejich pohlaví.
- Popsat výběr lifestyleových sportovních aktivit u adolescentů s ohledem na jejich věk.
- Popsat výběr lifestyleových sportovních aktivit u adolescentům s ohledem na velikost jejich bydliště.

3.3 Výzkumné otázky

- Existují rozdíly mezi lifestyleovými sportovními aktivitami u adolescentů ve věku 11 až 15 let dle jejich socio-ekonomického statusu rodiny?
- Existují rozdíly mezi lifestyleovými sportovními aktivitami u adolescentů ve věku 11 až 15 let dle jejich pohlaví?
- Existují rozdíly mezi lifestyleovými sportovními aktivitami u adolescentů ve věku 11 až 15 let dle jejich velikosti bydliště?

Existují rozdíly mezi lifestyleovými sportovními aktivitami u adolescentů ve věku 11 až 15 let dle jejich věku?

4. METODIKA

4.1 Popis výzkumného souboru

Sběr dat výzkumu „Vývoj a validace dotazníku, který zkoumá volnočasové aktivity u věkové skupiny 11 – 15letých adolescentů – studie HBSC“ (IGA_FTK_2017_009)“ (dále jen „Volný čas – HBSC 2017“) proběhl v době září a říjen 2017. Výběrový soubor byl tvořen sedmi základními školami Olomouckého kraje. Ve výzkumném souboru byly zastoupeny 4 okresy (Olomouc, Přerov, Prostějov a Šumperk). Školy byly vybrány tak, aby byly jak z větších měst (Olomouc, Prostějov), tak z měst menších (Mohelnice, Litovel), a také z vesnic (Dub nad Moravou, Troubky, Slatinice). Do výzkumu se zapojily děti z 5., 7. a 9. tříd. Celkem bylo registrováno 1017 žáků, z nichž se výzkumu zúčastnilo 856 (84%) a 161 (16%) žáků se omluvilo. Žáků, kteří nedodali souhlas se zpracováním údajů bylo 72 (7%), 62 (6%) žáků chybělo kvůli nemoci a 27 (3%) chybělo z jiného důvodu. Samotný sběr dat probíhal dotazníkovou formou. Během následujících kontrol dotazníků jich bylo 12 vyřazeno z důvodu neúplnosti informací o věku, pohlaví či počtu obyvatel bydliště, dalším důvodem pro vyřazení dotazníků byla nevěrohodnost. Do elektronické podoby bylo zpracováno 844 dotazníků. Finální výběrový soubor tedy čítal 844 respondentů.

4.2 Základní charakteristika výzkumného souboru

Tabulka č.1

Výzkumný soubor „Volný čas – HBSC 2017“ podle věkových kategorií a pohlaví:

Ročník	Chlapci		Dívky		Celkem		Věk (roky)	
	n	%	n	%	N	%	M	SD
11 let	154	50,5	151	49,5	305	100	10,78	0,48
13 let	154	53,3	135	46,7	289	100	12,82	0,44
15 let	154	61,6	96	38,4	250	100	14,82	0,49
Celkem	462	54,7	382	45,3	844	100	12,68	1,70

Poznámka: M – aritmetický průměr, SD – směrodatná odchylka

4.3 Popis výzkumných nástrojů

Výzkum byl prováděn u žáků 5., 7. a 9. tříd za využití anonymních dotazníků, zaměřených na informace o způsobu života adolescentů a trávení jejich volného času. Dotazníky byly administrovány v rámci projektu „Vývoj a validace dotazníku zkoumajícího volnočasové aktivity u populace 11–15letých adolescentů – studie HBSC“ (IGA_FTK_2017_009), který metodicky vycházel z mezinárodní výzkumné studie Health Behaviour in School-aged Children (HBSC), do které bylo ve školním roce 2017/2018 zapojeno 48 zemí v Evropě, Severní Americe a Asii. Dotazník byl tvořen ze 4 oblastí. Úvodní část byla tvořena otázkami na základní údaje respondenta (pohlaví, věk, třída a počet obyvatel jeho místa bydliště). Další oblast se zabývala pohybovou aktivitou, trávením volného času a rodinným zázemím. Na celkové vyplnění dotazníku měli žáci vždy 45 minut. Dotazník byl tvořen uzavřenými otázkami, na které respondent odpovídal zakřížkováním jedné z možností a otevřenými otázkami, kde musel odpověď vypsát ručně.

4.4 Zkoumané otázky a proměnné

Naším tématem „Vztah socioekonomického statusu rodiny a lifestylových aktivit u adolescentů“ se v dotazníku zabývala otázka 33: „*Jak často se věnuješ některým z následujících tzv. lifestylových sportovních aktivit u vás ve městě/na vesnici?*“, respondent mohl odpověď vybírat z celkem 8 odpovědí: a) Workout, b) Slackline, c) Parkour, freerunning, d) Footbag (hakisák), e) Žonglování, flowersticky, jojo apod., f) Skateboarding, longboarding, penny board apod., g) Freestyle BMX, freestyle koloběžka, freestyle bruslení apod., h) Jiná aktivita...Jaká?.....Možné odpovědi zněly takto: 1) Těto aktivitě se nevěnuji, 2) Nanejvýš párkrát ročně, 3) Zhruba 1-2x za měsíc, 4) 1x týdně nebo častěji. Soubor otázek 40 až 48 ve znění: 40) Vlastní tvá rodina osobní auto nebo jiné motorové vozidlo? Možné odpovědi: 1) Ne, 2) Ano, jedno, 3) Ano, dvě a více. 41) Máš svůj pokoj sám/sama pro sebe? Možné odpovědi: 1) Ne, 2) Ano. 42) Kolik počítačů vlastní Tvá rodina (včetně laptopů a tabletů, nezapočítávej, prosím herní konzole a smartphony)? Možné odpovědi: 1) Žádný, 2) Jeden, 3) Dva, 4) Více než dva. 43) Má Tvá rodina doma Myčku na nádobí? Možné odpovědi: 1) Ne, 2) Ano. 44) Kolik koupelen (místnost s vanou/sprchovým koutem, nebo obojím) je u tebe doma? Možné

odpovědi: 1)Žádná, 2)Jedna, 3)Dvě, 4)Více než dvě. 45) Máš vlastní PC, notebook, mackbook nebo tablet? Možné odpovědi: 1)Ne, 2)Ano. 46) Má vaše rodina chatu nebo chalupu, kam můžete jet na víkend? Možné odpovědi: 1)Ne, 2)Ano. 47) Platí rodiče někoho na úklid domu/bytu či úpravu vaší zahrady? Možné odpovědi: 1)Ne, 2)Ano. 48)Kolikrát jste byli za poslední rok Ty a Tvá rodina na prázdninách/dovolené? Možné odpovědi: A)mimo Českou republiku: 1)Vůbec, 2)Jednou, 3)Dvakrát, 4)Více než dvakrát. B)V České republice: 1)Vůbec, 2)Jednou, 3)Dvakrát, 4)Více než dvakrát.

4.5 Popis statistických metod

Data z dotazníků jsme nejprve přepsali do elektronické podoby pomocí programu IBM SPSS v 22.0 (IBM Corp. Released, Armonk, NY) pomocí kterého jsme následně i zpracovali jednotlivé výsledky. K vyhodnocování jsme využili funkci „crosstabulation“, ve které jsme vždy porovnávali proměnné. V našem případě to bylo, jak často se respondenti věnují lifestylové aktivitě a tyto výsledky byly tříděny dle pohlaví, školního ročníku (přibližného věku) a socioekonomického statusu rodiny. Samotná četnost vykonávání aktivit měla čtyři možnosti: nevěnují, nanejvýš párkrát ročně, zhruba 1-2x za měsíc a jednou týdně nebo častěji. Ve výsledcích jsme uvedli pouze jedince, kteří se dané aktivitě věnují. Za věnování se určité aktivitě jsme považovali četnost 1-2x za měsíc a jednou týdně nebo častěji.

4.6 Hladina statistické významnosti p

Neubauer, Sedláček a Kříž (2016) popisují p hodnotu jako hodnotu, kdy je nejmenší hladina významnosti, při které je ještě možné zamítnout nulovou hypotézu H_0 . Pro zjištění signifikance našeho výzkumu byl použit chi-square test. Požadovanou hladinu významnosti jsme určili $\alpha = 0,05$, je-li tedy p -hodnota $\leq \alpha$ (tzn. $\leq 0,05 = 5 \%$), můžeme prohlásit test za statisticky významný.

4.7 Family Affluence Scala – FAS

Hartley, Levin a Currie (2016) popisují Family Affluence Scala (FAS) jako systém skládající se ze šesti otázek popisující bohatství rodiny. Otázky zkoumají položky, které vypovídají o rodinném bohatství, v těchto otázkách zjišťují: počet ložnic, počítačů, aut a dovolených v zahraničí, dále také počet koupelen a vlastnictví myčky.

5 VÝSLEDKY

5.1 Lifestylové sportovní aktivity v závislosti na pohlaví u adolescentů 5. – 9. tříd

Z výsledků je patrné, že mezi méně oblíbené aktivity můžeme zařadit slackline, Footbag a žonglování. Nejvyhledávanějšími aktivitami byly skateboarding/longboarding (chlapci 30,4%, dívky 38,9%), parkour (chlapci 26,7%, dívky 11,6%) a workout (chlapci 31,3%, dívky 13,2%). Skateboarding/longboarding je dle výsledků populárnější u dívek opačně je tomu u aktivit parkour a workout, které jsou populárnější u chlapců.

Tabulka 1.

Zapojení se do lifestylových aktivit dle pohlaví

	CHLAPCI		DÍVKY		CELKEM		p
	n	%	n	%	n	%	
Workout	129	31,3	43	13,2	172	23,3	0,001
Slackline	11	2,7	2	0,6	13	1,8	0,033
Parkour, Freerunning	109	26,7	38	11,6	147	20	0,001
Footbag, Hakisak	31	7,7	9	2,8	40	5,6	0,003
Žonglování, Flowerstick, yoyo	23	5,7	8	2,5	31	4,3	0,034
Skateboard, Longboard	124	30,4	126	38,9	250	34,1	0,016
Freestyle BMX, Bruslení	116	28,1	80	24,7	196	26,6	0,291

Poznámka: n = počet respondentů; % = procento respondentů odpovídající daným kritériím; p = hodnota p na základě Pearsonova chíkvadrát testu

5.2 Lifestylové aktivity v závislosti na ročníku u 5. – 9. tříd

Z celkového souboru lze vyčíst několik rozdílů mezi lifestylovými sportovními aktivitami. Zajímavým protikladem jsou workout a parkour, kde workout s rostoucím věkem adolescentů nabývá na popularitě (5. třída 10,5%, 7. třída 22,2 % a 9. třída 35,5%) a parkour na atraktivitě ztrácí (5. třída 30,4%, 7. třída 18,2% a 9. třída 14,2%). Největší oblíbenosti se těší skateboard/longboard (5. třída 30,4%, 7. třída 42,3% a 9. třída 28,8%), druhým nejoblíbenější je freestyle BMX/bruslení (5. třída 32,3%, 7. třída 28,6% a 9. třída 19,1%).

Tabulka 2.

Zapojení se do lifestylových aktivit dle ročníku

	5.ROČNÍK		7.ROČNÍK		9.ROČNÍK		CELKEM		p
	n	%	n	%	n	%	n	%	
Workout	23	10,5	59	22,2	88	33,5	170	23,1	0,001
Slackline	7	3,1	2	0,8	4	1,6	13	1,8	0,145
Parkour, Freerunning	64	28,4	58	18,2	35	14,2	157	20	0,001
Footbag, Hakisak	17	7,7	14	5,4	10	4,1	41	5,7	0,226
Žobglování, Flowerstick, yoyo	15	6,7	10	3,8	6	2,5	31	2,5	0,069
Skateboard, Longboard	69	30,4	110	42,3	71	28,8	250	34,1	0,002
Freestyle BMX, Bruslení	74	32,3	75	28,6	47	19,1	196	26,6	0,003

Poznámka: n = počet respondentů; % = procento respondentů odpovídající daným kritériím; p = hodnota p na základě Pearsonova chíkvadrát testu

5.3 Lifestylové sportovní aktivity v závislosti na socio-ekonomickém statusu rodiny

Při porovnávání výsledků zjišťujících vztah velikosti bydliště a lifestylových sportovních aktivit se od sebe výsledné hodnoty lišily jen velmi málo. P-hodnota nebyla ani u jedné kategorie nižší než je hodnota $p < 0,05$, což hovoří o zanedbatelných rozdílech ve výsledcích. Tudíž můžeme tvrdit, že vztah velikosti bydliště a lifestylových sportovních aktivit je neprokazatelný.

Tabulka 3.

Zapojení se do lifestylových aktivit dle socio-ekonomického statusu rodiny

	LOW		MEDIUM		HIGH		CELKEM		p
	n	%	n	%	n	%	n	%	
Workout	32	20,1	80	26	44	27	156	27,7	0,285
Slackline	2	1,2	3	1	5	3,2	10	1,6	0,186
Parkour, Freerunning	28	17,6	53	17,4	34	20,6	115	18,3	0,654
Footbag, Hakisak	7	4,5	14	5,4	11	6,8	32	5,2	0,643
Žobglování, Flowerstick, yoyo	8	5,2	12	4	6	3,7	26	3,2	0,792
Skateboard, Longboard	47	29,8	101	33,1	64	39,5	212	33,9	0,168
Freestyle BMX, Bruslení	44	26,6	71	25,3	53	32,1	168	26,4	0,113

Poznámka: n = počet respondentů; % = procento respondentů odpovídající daným kritériím; p = hodnota p na základě Pearsonova chíkvadrát testu

5.4 Lifestylové sportovní aktivity v závislosti na velikosti bydliště.

Z výsledků lze vyčíst jaký vztah má velikost bydliště a lifestylové aktivity. Výzkum neprokázal výraznější vliv velikosti bydliště na lifestylové sportovní aktivity. Signifikantní výsledky výzkumu byly pouze u kategorie Workout ($P=0,009$), kdy můžeme pozorovat větší zájem o danou aktivitu v kategorii 50000 a více) a Žonglování, Flowerstick a Yoyo ($P=0,025$), kde byl opět zaznamenán větší zájem o danou aktivitu v kategorii 50000 a více.

Tabulka 4.

Zapojení se do lifestylových aktivit dle velikosti bydliště

	<2000		2000-9999		10000-49999		50000 a více		CELKEM		p
	n	%	n	%	n	%	n	%	n	%	
Workout	49	21,3	19	15,5	29	21,6	70	31,2	165	24,6	0,009
Slackline	5	2,2	0	0	5	3,8	3	1,4	13	1,9	0,321
Parkour, Freerunning	51	22,1	18	14,8	21	16,6	51	22,9	141	20	0,168
Footbag, Hakisak	13	5,8	5	4,1	10	7,6	13	5,9	41	5,9	0,714
Žonglování, Flowerstick, yoyo	6	2,6	1	0,8	8	6,1	15	6,8	30	4,3	0,025
Skateboard, Longboard	79	34,9	46	37,8	42	32,1	77	34,4	244	34,7	0,824
Freestyle BMX, Bruslení	50	22,1	27	22,3	40	29,6	67	29,8	184	26	0,157

Poznámka: n = počet respondentů; % = procento respondentů odpovídající daným kritériím; p = hodnota p na základě Pearsonova chíkvadrát testu

6 DISKUZE

Dle výsledků našeho výzkumu mají lifestyle sportovní aktivity velký podíl na trávení volného času u adolescentů. Z výzkumu je patrné, že mezi nejoblíbenějšími aktivitami se stále pohybuje jízda na skateboardu nebo longboardu, jízda na BMX nebo kolečkových bruslích, avšak můžeme pozorovat velký nárůst na popularitě nových lifestyle aktivit, kterými jsou parkour a workout. Záměrně zmiňujeme tyto aktivity dohromady, protože toho mají hodně společného. Pro obě aktivity nepotřebuje jedinec takřka žádnou výstroj, snad jen kromě kvalitní obuvi. Jabnoun, Borji a Sahli (2019) ve své práci zmiňují, že obě aktivity mají pozitivní vliv na tělesnou stránku, obratnost a ohebnost jedince a vedou ke zlepšení jeho fyzické kondice. Nesporný podíl na popularitě těchto aktivit má strategie měst a obcí, které se snaží budovat nová hřiště a venkovní posilovny, což poskytuje dostatek místa k realizaci těchto aktivit.

Socio-ekonomický status rodiny hraje vždy velkou roli v kontextu pohybové aktivity. Někdy pozitivní jako v případě větších možností a materiálního zajištění, jak ve své studii popisují Sallis a Owen (1999), kteří popisují fakt, že děti rodičů s vyšší úrovní vzdělání, nebo děti z rodin s vyššími finančními příjmy mají vytvořené lepší podmínky pro realizaci pohybové aktivity. Sigmund et al. (2017) také ve své studii uvádí, že děti z rodin s nižším socio-ekonomickým statusem vykazují větší míru obezity než děti z rodin s vyššími příjmy. Tento jev můžeme vysvětlovat tím, že rodiny nemají potřebné finanční prostředky a celkově ani nemusí jevit zájem o sportovní aktivity, a proto ke sportu nevedou ani své děti. (Frömel, Mitáš, & Kerr, 2009) ve svém výzkumu přišli na zajímavý a do jisté míry neobvyklý jev, který je vidět v České republice. Skupiny s nejvyšším socio-ekonomickým statusem nevykazují nejvyšší pohybovou aktivitu a zdravý životní styl. Tento stav může být zapříčiněn vyšší „pohodlností“ této skupiny, která k transportu preferuje motorová vozidla a díky velkému pracovnímu nasazení se často špatně stravuje a nemá tolik volného času. Z výzkumu prováděného k této práci se však rozdíly u lifestyle sportovních aktivit dle socio-ekonomického statusu rodiny nepodařilo prokázat.

Z výsledků práce je patrný rostoucí a klesající zájem jedinců o parkour a workout ve vztahu k jejich věku. Zatímco s rostoucím věkem zájem o workout roste, parkour se potýká s opačným trendem. U workoutu by to mohlo být tím, že s příchodem

puberty si adolescenti začínají více všimnout svého vzhledu a dívky začínají pociťovat tlak okolí na jejich vzhled a postavu, jak ostatně již zmiňovala ve své práci Vágnerová (2005). Parkour je velmi atraktivní u dětí, může to být způsobeno samotnou náplní této aktivity, která je velmi hravá a nestrukturovaná. Dalším důvodem může být velký boom youtuberů, kteří tuto generaci ovlivňují, jako příklad můžeme uvést youtubera Taryho, který se parkouru věnuje, točí o něm videa a vydává i tištěné knihy s parkourovou tematikou. Mezi dětmi je velmi populární a známý a jeho zásluhy na propagaci parkouru u nás se mu nedají odepřít.

U lifestyleových sportovních aktivit můžeme také pozorovat větší zájem ze strany chlapců, jedinou výjimkou je stateboard/longboard, zejména teda longboard, který je u dívek velmi oblíbený. Samotný menší zájem o tyto aktivity u dívek můžeme vysvětlovat menší porcí volného času. Od dívek se čeká větší podíl na domácích pracích a také často lepší studijní výsledky. Toto zjištění se shoduje s výsledky výzkumu Kudláčka (2015), ve kterém uvádí, že mezi chlapci je větší zájem o pohybové aktivity nežli u dívek.

Studie nám neprokázala rozdíly v trávení nestrukturovaného volného času adolescentů s ohledem na socio-ekonomický status rodiny. Konkrétně u lifestyleových sportovních aktivit se nepodařilo potvrdit, že adolescenti z bohatších rodin se jim věnují více než adolescenti z rodin chudších. Toto zjištění se neshoduje se zjištěním ve studii Santos, Esculcas a Mota (2004), která potvrdila vliv socio – ekonomického statusu na pohybovou aktivitu adolescentů, a to jak organizovanou, tak i neorganizovanou. Ve studii uvádí, že děti z rodin s vyššími příjmy vykazují větší zájem o pohybové aktivity obou typů.

Pokud bychom se zpětně zaměřili na samotný výzkum a zkusili zhodnotit silné a slabé stránky dotazníku, mezi silné stránky bychom mohli zařadit rozsah výzkumného souboru, a také realizaci samotného výzkumu, který byl koncipován podle standardizované metodiky HBSC studie. Další silnou stránkou dotazníku je jeho opakovatelnost.

Jako slabé stránky výzkumu bychom uvedli formu sběru dat – dotazníky, a to kvůli určité míře rizika nevěrohodnosti odpovědí. Odpovědi mohou být ovlivněny pocity jedince, kdy jedinec nepíše to, co je pravda, ale píše to, co by chtěl, v našem případě se to týká otázek 40 až 48 v dotazníku. Tomuto stavu jsme se snažili předcházet

důkladnou informativní přednáškou (před začátkem samotného testování), ve které bylo zopakováno, že dotazník je anonymní. V případě nejasnosti se mohl respondent přihlásit a obdržel vysvětlení (od výzkumníka), dle přesně daného postupu poskytování instrukcí respondentům.

Dále pouze omezený regionální rozsah výzkumu, kdy celý výzkum probíhal na území Olomouckého kraje.

Další slabinou bylo dle našeho pohledu zařazení i ne příliš populárních sportovních aktivit, kterým se téměř nikdo nevěnuje, v případě lifestyleových sportovních aktivit, můžeme uvést jako příklad footbag nebo žonglování. Místo nich bychom navrhovali například zařadit In-line brusle. Toto tvrzení se shoduje se studií Bennett a Lachowetz (2004), ve které právě zmíněné In-line brusle řadí mezi lifestyleové sportovní aktivity. Do budoucna by určitě bylo zajímavé zaměřit se na motivaci adolescentů, pokusit se zjistit, co je k lifestyleovým aktivitám vede, a proč je dělají.

7 ZÁVĚRY

Rozdíly u lifestylových sportovních aktivit adolescentů dle socio-ekonomického statusu rodiny se nepodařilo prokázat. Hladina významnosti p byla vyšší než 0,05. Mezi nejoblíbenější lifestylové sportovní aktivity můžeme řadit ty klasické - skateboard, longboard, BMX a brusle, a také ty moderní jako je parkour a workout. Na opačném konci, jako okrajové lifestylové sportovní aktivity můžeme zmínit slackline, footbag nebo žonglování. Z výsledků zájmu o lifestylové sportovní aktivity dle pohlaví lze vyčíst obdobné rozložení oblíbených a neoblíbených aktivit. Dále bylo zjištěno, že u silovějších aktivit jako je workout a parkour je výrazně větší zastoupení chlapců než dívek. Opačně tomu bylo u BMX/bruslení, kde bylo větší zastoupení dívek než chlapců, tento výsledek však nebyl signifikantní.

Další zkoumanou proměnnou byl věk a jeho vliv na rozdíly preferencí lifestylových sportovních aktivit mezi adolescenty. Z výzkumu je patrné, že napříč zkoumanými ročníky je nejstabilnější a nejoblíbenější lifestylovou volnočasovou aktivitou skateboarding/longboarding, který se zejména v 7.třídách těší velkému zájmu. Také BMX/brusle se těší velké oblibě, i když v 9.třídách jsme zaznamenali drobný pokles zájmu. Další zajímavostí jsou aktivity parkour a workout, kde můžeme pozorovat na jedné straně u workoutu velký nárůst zájmu až na nejvyhledávanější lifestylovou sportovní aktivitu mezi studenty 9.tříd, oproti tomu parkour své zájemce s rostoucím věkem ztrácí a pozorujeme pokles zájmu o něj. Výsledky u aktivit jako footbag, slackline nebo žonglování nebyly signifikantní.

Výzkum neprokázal rozdíly u lifestylových sportovních aktivit dle velikosti bydliště adolescentů. Jedinou aktivitou, která byla vykonávána více ve městech nad 50 000 obyvatel, byl parkour. Kromě aktivit workout a žonglování byla hladina statistické významnosti vyšší než 0,05.

8 SOUHRN

Pohybová inaktivita u adolescentů je stálým problémem, kterým je třeba se zabývat. I když v České republice ještě nejsou „ekonomické nůžky“ tak moc roztaženy, tak už i zde můžeme pozorovat vliv socio-ekonomického statusu rodiny na trávení nestrukturovaného volného času adolescentů. Lifestylové sportovní aktivity jsou stále populární jak u chlapců, tak u dívek.

Teoretická část práce se podrobně zabývala definicí klíčových pojmů zaměřených na adolescenty, jimi preferované lifestylové sportovní aktivity a socio-ekonomický status rodiny. Hlavním cílem práce bylo popsat možné rozdíly u věnování se lifestylovým sportovním aktivitám dle socio-ekonomického statusu rodiny u adolescentů ve věku 11 až 15 let. Na hlavní cíl úzce navázaly cíle dílčí, ve kterých jsme zjišťovali, jaké rozdíly způsobuje pohlaví adolescentů u výběru lifestylových sportovních aktivit a také, jaké rozdíly u nich způsobuje věk adolescentů a velikost jejich bydliště. Pro samotný výzkum byla použita dotazníková metoda, samotné dotazníky byly posléze převedeny do elektronické podoby a vyhodnoceny.

Výsledky byly prezentovány formou tabulek, které byly dostatečně podrobně popsány a vyhodnoceny. Následovalo vyvození závěru, že rozdíly ve volbě lifestylových sportovních aktivit dle socio-ekonomického statusu rodiny nejsou prokazatelné. Prokazatelné nejsou ani rozdíly dle velikosti bydliště. U věku a pohlaví adolescentů se podařilo prokázat jejich vliv na rozdíly u výběru lifestylových sportovních aktivit, avšak ne u všech.

9 SUMMARY

Movement inactivity in adolescents is a constant problem to be addressed. Although the “economic scissors” are not so much spread out in the Czech Republic, we can observe here also the influence of the socio-economic status of the family on the spending of unstructured free time of adolescents. Lifestyle sports are still popular with both boys and girls.

The theoretical part of the thesis dealt in detail with the definition of key terms aimed at adolescents, their preferred lifestyle sports activities and the socio-economic status of the family. The main aim of this work was to describe possible differences in the pursuit of lifestyle sports activities according to socio-economic status of the family in adolescents aged 11 to 15 years. The main objective was closely followed by the partial objectives, in which we found out what differences the sex of adolescents caused in the choice of lifestyle sports activities and also the differences in the age of adolescents and the size of their residence. The questionnaire method was used for the research itself, and the questionnaires were then converted into electronic form and evaluated.

The results were presented in tables, which have been described and evaluated in sufficient detail. It was then concluded that the differences in the choice of lifestyle sporting activities according to the socio-economic status of the family are not demonstrable, and also the differences according to the size of residence. The age and sex of adolescents proved their influence on differences in the choice of lifestyle sports activities, but not all.

10 REFERENČNÍ SEZNAM

Augustyn, M. B., & McGloin, J. M. (2013). The risk of informal socializing with peers: Considering gender differences across predatory delinquency and substance use. *Justice Quarterly*, 30(1), 117-143.

Badura, P. (2018). Healthy adolescence in the context of leisure time. The role of organized and unstructured leisure-time activities. University of Groningen

Badura, P., Geckova, A. M., Sigmundova, D., van Dijk, J. P., & Reijneveld, S. A. (2015). When children play, they feel better: organized activity participation and health in adolescents. *BMC Public Health*, 15(1), 1090.

Bartko, W. T., & Eccles, J. S. (2003). Adolescent participation in structured and unstructured activities: A person-oriented analysis. *Journal of Youth and Adolescence*, 32(4), 233-241.

Bartůňková, S. (2006). *Fyziologie člověka a tělesných cvičení: učební texty pro studenty fyzioterapie a studia Tělesná a pracovní výchova zdravotně postižených*. Praha: Karolinum.

Bengtson, V. L., Biblarz, T. J., & Roberts, R. E. (2002). *How families still matter: A longitudinal study of youth in two generations*. Cambridge University Press.

Bennett, G., & Lachowetz, T. (2004). Marketing to lifestyles: Action sports and Generation Y. *Sport Marketing Quarterly*, 13(4), 239-243.

Blahutková, M., Řehulka, E., & Daňhelová, Š. (2005). *Pohyb a duševní zdraví*. Brno: Paido.

Bocan, M., Maříková, H., & Spálenský, A. (2011). *Hodnotové orientace dětí ve věku 6–15 let*. Praha: Národní institut dětí a mládeže. Dostupné z: <http://www.vyzkum-mladez.cz>.

Brightbill, K., CH., (1960). *The Challenge of Leisure*. Englewood Cliffs, NJ, Prentice Hall, p. 4.

Caldwell, L. L., & Darling, N. (1999). Leisure context, parental control, and resistance to peer pressure as predictors of adolescent partying and substance use: An ecological perspective. *Journal of Leisure Research*, 31(1), 57-77.

Caldwell, L. L., & Faulk, M. (2013). Adolescent leisure from a developmental and prevention perspective. In *Positive leisure science* (pp. 41-60). Springer, Dordrecht.

Čech, T. (2002). *Volný čas a způsob jeho trávení školáky v Brně*. Brno:MU Brno.

Česká televize [online]. „Místo cigaret a drog cvičení a komunita. Seberevolta nabízí lidem alternativu“. Aktualizace: [8.4.2013]. Dostupné z: <http://www.ceskatelevize.cz/zpravodajstvi-brno/zpravy/222019-misto-cigaret-a-drog-cviceni-a-komunita-seberevolta-nabizi-lidem-alternativu/> [cit. 10.4.2015].

Čertík, M., & Fišerová, V. (2009). Volný čas, životní styl a cestovní ruch. *Praha: Vysoká škola hotelová v Praze*, 8, 104.

Dooley, D., Prause, J., & Ham-Rowbottom, K. A. (2000). Underemployment and depression: longitudinal relationships. *Journal of Health and Social Behavior*, 41(4), 421.

Dovey, S. M., Reeder, A. I., & Chalmers, D. J. (1998). Continuity and change in sporting and leisure time physical activities during adolescence. *British Journal of Sports Medicine*, 32(1), 53-57.

Dumazedier, J., (1974) Leisure and the social system. In J. F.Murphy (ed.) *Concepts of Leisure*. Englewood Cliffs, NJ, Prentice-Hall, p 133.

Dworkin, J. B., Larson, R. W., & Hansen, D. (2003). Adolescents' accounts of growth experiences in youth activities. *Journal of Youth and Adolescence*, 32, 17–26.

Eccles, J. S., Barber, B. L., Stone, M., & Hunt, J. (2003). Extracurricular activities and adolescent development. *Journal of Social Issues*, 59(4), 865-889.

Elgar, F. J., Pfortner, T. K., Moor, I., De Clercq, B., Stevens, G. W., & Currie, C. (2015). Socioeconomic inequalities in adolescent health 2002–2010: a time-series analysis of 34 countries participating in the Health Behaviour in School-aged Children study. *The Lancet*, 385(9982), 2088-2095.

Fikarová, J. (2012) *Mimoškolní pohybové aktivity dětí mladšího školního věku*. Brno : Masarykova univerzita, Pedagogická fakulta, Katedra tělesné výchovy.

Filipcová, B. (1970). *Sociologický výzkum města Ostravy: Výzkum volného času. III. Struktura volného času*. Praha:ČSAV

- Foucan, S. (2008). *Free Running: Find Your Way*. London: Michael O'Mara.
- Frömel, K., Mitáš, J., & Kerr, J. (2009). The associations between active lifestyle, the size of a community and SES of the adult population in the Czech Republic. *Health & Place, 15*(2), 447-454.
- Galobardes, B., Shaw, M., Lawlor, D. A., Lynch, J. W., & Smith, G. D. (2006). Indicators of socioeconomic position (part 1). *Journal of Epidemiology & Community Health, 60*(1), 7-12.
- Garbová, P. (2007) *Komplexní přístup a zdraví*. In *Wellness, zdraví a životní styl*. Praha: Univerzita Karlova, s. 17.
- Gintel, A. (1980). *Prázdniny v pohybu. [Holidays in Movement.]*. Prague: Mladá fronta.
- Hauser, R. M., & Warren, J. R. (1997). Socioeconomic indexes for occupations: A review, update, and critique. *Sociological methodology, 27*(1), 177-298.
- Hartley, J. E., Levin, K., & Currie, C. (2016). A new version of the HBSC Family Affluence Scale-FAS III: Scottish qualitative findings from the international FAS development study. *Child indicators research, 9*(1), 233-245.
- Hájek, B., & Harmach, J. (2004). *Děti, vedoucí, volný čas*. Praha: Národní institut pro další vzdělávání.
- Hájek, B., Hofbauer, B., & Pávková, J. (2008). *Pedagogické ovlivňování volného času: současné trendy*. Praha: Portál.
- Helus, Z. (2007). *Sociální psychologie pro pedagogy (Vol. 1)*. Grada.
- Hill, M. S., & Yeung, W. J. J. (2000). Behavior And Status Of Children, Adolescents And Young Adults. *Institute for Social Research, University of Michigan*.23275
- Hybner, M., Taran, T., & Zonyga, T. (2017). *Parkour a freerunning*. Praha: Grada Publishing a.s.

- Chang, M. (2007). Cultural differences in parenting styles and their effects on teens' self-esteem, perceived parentel relationship satisfaction, and self-satisfaction. In Department of Psychology. Získáno 14. února 2013 z <http://repository.cmu.edu/cgi/viewcontent.cgi?article=1084&context=hsshonors>
- Chrenko, S. (2015). *Úroveň vybraných složek fyzické zdatnosti u cvičících na workoutových hřištích*. Brno: Doctoral dissertation, Masarykova univerzita, Fakulta sportovních studií.
- Jabnoun, S., Borji, R., & Sahli, S. (2019). Postural control of Parkour athletes compared to recreationally active subjects under different sensory manipulations: A pilot study. *European Journal of Sport Science*, 19(4), 461-470.
- Janošová, P. (2008). *Dívčí a chlapecká identita*. Praha: Grada Publishing as.
- Jůva, V., Spousta, V. & Fukač, J. (1998). *Metody a formy výchovy ve volném čase*. Brno: Masarykova Univerzita v Brně.
- Kirchner, J. (2003). *Prožitok a tělesnost: sborník příspěvků konference konané 24.4. 2002 na UK FTVS*. Praha: Asociace psychologů sportu České republiky.
- Kleiber, D. A. (1999). *Leisure experience and human development: A dialectical interpretation*. New York: Basic Books, Inc..
- Kleindl, R. (2010). *Slackline-die Kunst des modernen Seiltanzens*. Aachen: Meyer & Meyer Verlag.
- Klusák, M., & Kučera, M. (2010). *Dětské hry, games*. Praha: Univ. Karlova, Nakl. Karolinum.
- Kopecký, M. (2002). *Sociologie vzdělávání dospělých*. Praha: UK.
- Kotting, P. (1988). *Skateboarding*. In. Encyklopedie tělesné kultury. 1. vyd. Praha: Olympia.
- Kraus, B., & Poláčková, V. (2001). *Člověk-prostředí-výchova: k otázkám sociální pedagogiky*. Brno: Paido.
- Křištofič, J. (2014). *Gymnastické posilování: motoricko-funkční příprava*. Praha: Univerzita Karlova v Praze, Fakulta tělesné výchovy a sportu.
- Křivan, D. (2009). *Kiteboarding*. 1. vyd. Třebíč: Akcent.

- Kudláček, M. (2015). Pohybová aktivita a sportovní preference adolescentů ve vazbě na prostředí: Regionální komparativní studie. *Tělesná kultura*, 38(1), 47-67
- Kuric, J. (2001) *Ontogenická psychologie*. 1. Brno : Cerm.
- Kváš, O. (2013). *Metodická příručka slackline*. Hradec Králové.
- Langmajer, J., & Krejčířová, D. (2006) *Vývojová psychologie*. 2. aktualizované vyd., Praha: Grada.
- Lee, K. T. H., & Vandell, D. L. (2015). Out-of-school time and adolescent substance use. *Journal of Adolescent Health*, 57(5), 523-529.
- Macek, P. (2003). *Adolescence*. 2. vyd. Praha: Portál2.
- Mahoney, J. L., Stattin, H., & Lord, H. (2004). Unstructured youth recreation centre participation and antisocial behaviour development: Selection influences and the moderating role of antisocial peers. *International Journal of Behavioral Development*, 28(6), 553-560.
- Machová, J., & Kubátová, D. a kol. (2009). *Výchova ke zdraví*. Praha: Grada Publishing, as
- Matoušek, O., & Pazlarová, H. (2010). *Hodnocení ohroženého dítěte a rodiny*. Praha: Portál.
- McClellan, R. (2013). *BMX Freestyle*. North Mancato: USA
- Midol, N., & Broyer, G. (1995). Toward an anthropological analysis of new sport cultures: The case of whiz sports in France. *Sociology of Sport Journal*, 12(2), 204-212.
- Možný, I. (2006). *Rodina a společnost*. Praha: Slon.
- Neubauer, J., Sedláček, M., & Kříž, O. (2016) *Základy statistiky, aplikace v technických a ekonomických oborech*. Praha: Grada Publishing, a. s.
- Němec, J. (2002) *Kapitoly ze sociální pedagogiky a pedagogiky volného času pro doplňující pedagogické studium*. Brno: Paido.
- Němec, J. (2002). *Kapitoly ze sociální pedagogiky a pedagogiky volného času*. Brno: Paido, s. 27-42.

- Osgood, D. W., Anderson, A. L., & Shaffer, J. N. (2005). Unstructured leisure in the after-school hours. In J. L. Mahoney, R. W. Larson, & J. S. Eccles (Eds.), *Organized activities as contexts of development* (pp. 45-64). Mahwah, New Jersey: Lawrence Erlbaum Associates.
- Pennisi, A. J. (1988). *U.S. Patent No. 4,717,158*. Washington, DC: U.S. Patent and Trademark Office.
- Petřková, A. (1991). *Nástin ontogeneze dětství a dospívání*. Olomouc: Univerzita Palackého.
- Procházka, J. (2010). *Inline bruslení bezpečně*. 1. vyd. Praha: Grada.
- Průcha, J., Walterová, E., & Mareš, J., (1995). *Pedagogický slovník*. Praha : Portál.
- Říčan, P. (2004) *Cesta životem : vývojová psychologie*. Praha : Portál.
- Říčan, P. (2004). *Cesta životem*. 2. vyd. Praha. Portál, 4004, 390.
- Sallis, J. F., & Owen, N. (1999). *Physical Activity & Behavioral Medicine*. Thousand Oaks, London: SAGE.
- Santos, M. P., Esculcas, C., & Mota, J. (2004). The relationship between socioeconomic status and adolescents' organized and nonorganized physical activities. *Pediatric Exercise Science*, 16(3), 210-218.
- Santrock, J. W. (2014). *Adolescence*. New York: McGraw-Hill Education.
- Sekot, A. (2003). *Sport a společnost*. 191 s., (8) s. barev. obr. příl. Brno: Paido
- Sharp, E. H., Tucker, C. J., Baril, M. E., Van Gundy, K. T., & Rebellon, C. J. (2015). Breadth of participation in organized and unstructured leisure activities over time and rural adolescents' functioning. *Journal of Youth and Adolescence*, 44(1), 62-76.
- Scheinerová, P., (2013) *Mimoškolní pohybové aktivity dětí na 1. stupni základní školy: diplomová práce*. Brno : Masarykova univerzita, Pedagogická fakulta, Katedra tělesné výchovy..

- Schieman, S., Van Gundy, K., & Taylor, J. (2001). Status, role, and resource explanations for age patterns in psychological distress. *Journal of Health and Social Behavior*, 80-96.
- Sigmund, E., Voráčková, J., Vokáčová, J., Hobza JR. V., Baďura, P., & Sigmundová, D. (2017) Trendy a koreláty nadváhy a obezity českých adolescentů ve vztahu k socioekonomickému statusu jejich rodin mezi lety 2002-2014. *General Practitioner/Prakticky Lekar*, 97(4).
- Skorunková, R. (2007). *Úvod do vývojové psychologie (Vyd. 2.)*. Hradec Králové: Gaudeamus.
- Slepičková, I. (2005). *Sport a volný čas: vybrané kapitoly*. Praha: Karolinum.
- Slepička, P., Hošek, V., & Hátlová, B. (2009). *Psychologie sportu*. Praha: Karolinum.
- Stronks, K., Van De Mheen, H., Van Den Bos, J., & Mackenbach, J. P. (1997). The interrelationship between income, health and employment status. *International Journal of Epidemiology*, 26(3), 592-600.
- Šafr, J., & Patočková, V. (2010). Trávení volného času v České republice ve srovnání s evropskými zeměmi. *Naše společnost (Our Society)*, 2(8), 21-27.
- Šamanová, G. (2010). *Volný čas*. Tisková zpráva CVVM. [online]. Dostupné na http://www.cvvm.cas.cz/upl/zpravy/100994s_oz100114.pdf.
- Šerák, M. (2009). *Zájmové vzdělávání dospělých*. Praha: Portál.
- Tydlitátová, G. (2011). Pluralizácia rodinných foriem na Slovensku ako predmet demografickej analýzy v regionálnej optike. *Sociológia-Slovak Sociological Review*, 43(1), 28-56.
- Vágnerová, M. (2000). *Vývojová psychologie : dětství, dospělost, stáří*. Praha : Portál.
- Vágnerová, M. (2005) *Vývojová psychologie I. : dětství a dospívání*. Praha : Karolinum.
- Vágnerová, M. (2012). *Vývojová psychologie. Dětství a dospívání*. Karolinum Press.
- Válek, M. (2016). *Dílenská koloběžka*. Ostrava: Technická univerzita Ostrava.

Weerman, F. M., Bernasco, W., Bruinsma, G. J. N., & Pauwels, L. J. R. (2015). When is spending time with peers related to delinquency? The importance of where, what, and with whom. *Crime & Delinquency*, 61(10).

Wheaton, B. (Ed.). (2004). *Understanding lifestyle sport: Consumption, identity and difference*. London and New York: Routledge.

Wixon, B. (2009). *Skateboarding: instruction, programming, and park design*. USA: Human Kinetics.

World Health Organization. (2014). Adolescence: A period needing special attention. *Recognizing adolescents. apps. who.int/adolescent/seconddecade/section2/page1/recognizing-adolescence. html (Last accessed: 10 April 2018.)*.